

Cəlil Məmmədquluzadə və Yusif Vəzir Çəmənəzəminli

Vasif Quliyev

AMEA Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyat Muzeyi. Azərbaycan.

E-mail: vasif5000@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-5372-2328>

Annotasiya. Böyük ədib Cəlil Məmmədquluzadə "Molla Nəsrəddin"i təsis edəndən sonra jurnalın ətrafına xeyli ziyalı toplaşdı. O dövrün ədəbi-bədii aləmində özünəməxsus yer tutan, əqidəsi və ictimai mövqeyi mollanəsrəddinçilərlə eyni olan, onlarla bir cərgədə addımlayan bəzi ziyalılar belə bir jurnalın nəşr olunmasını alqışlayır, məcmuə haqqında, onun redaktoru Cəlil Məmmədquluzadə və əsərləri barədə dövrü mətbuatda çıxış edərək müsbət fikir və rəy söyləyirdilər. "Molla Nəsrəddin" jurnalının nəşrində və eyniadlı ədəbi məktəbin yaranmasında Nəcəf bəy Vəzirov, Firidun bəy Kəçərli, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, ədibin Uzeyir bəy Hacıbəyov kimi şuşalı dostlarının və həmkarlarının da rolu az olmamışdır. Onlardan biri də görkəmli yazıçı və ictimai xadim Yusif Vəzir Çəmənəzəminli idi. O, Cəlil Məmmədquluzadəni "ədəbi dövrün başçısı" və "Molla Nəsrəddin" jurnalını "ən şöhrətli, ən nüfuzlu mətbuat orqanı" adlandırdı. Məqalədə Yusif Vəzir Çəmənəzəminlinin böyük yazıçı ilə tanışlığı, ədəbi əlaqələri, "Molla Nəsrəddin" jurnalında çıxışları öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: Cəlil Məmmədquluzadə, Yusif Vəzir Çəmənəzəminli, "Molla Nəsrəddin" jurnalı, hədələyici məktublar, nüfuzlu mətbuat orqanı

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.192>

Məqaləyə istinad: Quliyev V. (2020) *Cəlil Məmmədquluzadə və Yusif Vəzir Çəmənəzəminli*.

"Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı", № 1, səh. 92-97

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 27.02.2020; qəbul edilib – 06.03.2020

Jalil Mammadguluzadeh and Yusif Vazir Chamanzaminli

Vasif Guliyev

National Museum of Azerbaijan Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS.

Azerbaijan.

E-mail: vasif5000@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-5372-2328>

Abstract. After establishing the journal "Molla Nasraddin" by great writer Jalil Mammadguluzadeh, many intellectuals gathered around this journal. Some intellectuals who had a special place in literary-artistic world of that period, whose social position was the same with mollanəsrəddinists, and stepped with them in the same queue welcomed publishing this journal and said a positive opinions and reviews about the collection and its editor Jalil Mammadguluzadeh and his works in the periodical press. Najaf bey Vazirov, Firidun bey Kocharli, Abdurrahim bey Haqverdiyev and Uzeyir bey Hajibeyov and other friends of the writer from Shusha has a great role in the creation and publication of the journal. One of them was the prominent writer and public figure Yusif Vazir Chamanzaminli. He called Jalil Mammadguluzade as "head of literary period" and the journal "Molla Nasraddin" as a famous and influential press agency. In the article is reflected Yusif Vazir Chamanzaminli's

Yusif Vəzir "Molla Nəsrəddin"-də çap olunmasa da, ondan ayrılı bilmir, əvvəlki kimi jurnalı yənə də eyni şövq, eyni məhəbbətlə oxuyurdu. İlk nömrəsindən "Molla Nəsrəddin"-ə səmimi qəlb-dən vurulan gənc Yusif Vəzir onun səhifələrində nə vaxtsa öz imzasını görmək arzusunda idi, buna böyük mənavi ehtiyac duyurdu. Lakin nədənsə jurnal öz səhifələrində ona hələlik yer vermişdi. Ədib sonralar bu barədə yazırdı: "Karikaturalarla bərabər, kiçik məqalələr də yazmağa başladım. Lakin məqalələrim müvəffəqiyyət qazana bilmədi. İlk təcrübələrin nəticə verməməsi məni işdən soyutmadı" [2].

1906-cı il sentyabr ayının sonlarından etibarən Yusif Vəzir öz təhsilini artıq Bakı Reali Məktəbində davam etdirirdi. O, Şuşada olduğu kimi, Bakıda da, yay təllimlərini keçirdiyi Aşqabadda da, ümumiyyətlə, hərdə olursa-olsun, "Molla Nəsrəddin"-i tapıb oxuyur və jurnalın xalq arasında geniş yayılması üçün əlindən gələni əsirgəməzdi. 1907-ci ilin yayında Aşqabadda xalasıgildə qonaq olarkən Yusif Vəzir başları ticarət işlərinə qanışan, dünyanın gedişatından xəbərləri olmayan adamların da bu jurnalı maraqlandıqlarını və onu ağözlüklə oxuduqlarını belə xatırlayırdı: "Xalamin orı bir balaca arılışıb, özünün savadı yoxdursa da, "Molla Nəsrəddin" oxunanda guş və huşla qulaq verir. Tez-tez guldürdü [3].

Nəhayət, "Molla Nəsrəddin" jurnalında Yusif Vəzirin başına bəla gətirən ilk mətbu yazısı - Qarabağ pir və ocaqlarını kəskin surətdə tənqid edən bir məktubu da dərc olundu. "Müdiri-möhtərəm sərlövhası" və "Bakı realni şkolasının altıncı sinfinin şagirdi Mir Yusif Vəzirov" imzası ilə çıxan məqalə jurnalın redaktoruna müraciətlə başlayırdı: "Nə qədər sizə kağız yazıram, heç çap eləmirsiniz. Görünür ki, "əlminizdən düşür zənbilə". Amma nə qədər çap eləməsəniz də, yənə mən sizdən əl çəkməyəcəyəm və hər nə şikayətim olsa, ancaq sizə eləcəyəcəm.

Mən qarabağlı olmağıma görə istəyirəm vətəndəki ocaqlarımızı ilə sizi tanış eləyim. Görünür ki, bunlardan sizin xəbəriniz yoxdur, hərəgah olsaydı, indiyə kimi sevgili məcmuənizdə görünürdülər..." [8].

Hələ Şuşada yaşayarkən anasının məsləhət və tövsiyə xarakterli "bala, qürbət ellərdə din, məzhəb sözləri danışma, başına iş açarlar, yazıqam. Camaat avamdır, səni öldürərlər", - sözlərini qulaqlarında vuran gənc və təcrübəsiz Yusif Vəzirin bu yazısı təkcə Şuşada yox, Bakıda, Tiflisdə, Aşqabadda, Gəncədə... bomba kimi partladı, böyük səs-küyə səbəb oldu. Belə açıq imzalı yazının dərc edilməsi müəllif üçün bir çox arzuolunmayan nəticələr verə bildirdi: onu məktəbdən qova, təhqir eləyə, hətta öldürə də bildirdilər.

"Molla Nəsrəddin"-də çıxan məqalədə Yusif Vəzir Şuşada, Aşqabadda və bir çox müsəlman mərkəzlərində yalanan ocaq, pir düzəldib, onlardan qazanc gütənləri, öz savadsızlıqları ilə xalqı bədbəxtliyə düşür edən müəllimləri ifşa edir, hamının - kasibin də, dövlətlinin də son mənzilləri olan çəbiriştanlıqda yerlərin insanların ictimai mənaşinə görə bölünməsinə tənqid atəsinə tuturdu. Üstəlik, o, cavanlıq edərək dövrünün ən nüfuzlu şəxsiyyətlərindən olan musiqişünas, rəssam, şair, alim, ədəbiyyatşünas, müəllim Mir Möhsün Nəvvab Qarabağinin adını çəkir, onu adamlara dua yazmaqda təqsirləndirirdi. Məqalə dərc edildəndən sonra müəllifə açıq və gizli imzalarla çoxlu təhqiredici, hədə məktublarnın gəlməsi, onun ölümlə hədələnməsi məhz böyük bir şəxsiyyətə sataşmasının nəticəsi idi. Xüsusilə, həmyerliləri - qalalıh və Bakıda yaşayan qarabağlılar qan-qan deyirdilər. Uşaqlıq dostu Muxtar Abdullayev Şuşadan göndərdiyi 15 oktyabr 1907-ci il tarixli həyəcan və kədər dolu məktubunda yazırdı: "Əziz Yusif! Sənin "Molla Nəsrəddin" jurnalında çap olunan məqalə yerli müsəlmanlar arasında böyük həyəcana səbəb oldu.

Qaragürh tərəfindən səni pislik gözləyir. Ona görə də xəbərdarlıq edirəm, ehtiyatlı ol! Bir sözlə, camaat səni qarşı narazılığını bildirir. Yiğincəklərdə sənin ünvanına xoşagəlməz nələyiq söyüşlər yağdırırlar. Əgər istəyirsənsə, sənin rəhmətliklərinin ruhları əziyyətə düşər olmasın, belə işlərlə məşğul olma.

Bəlkə, sənsə ələ gəlir ki, bu sözləri yazmaqda mən də özümü avam kütləsinin nümayəndəsi hesab edirəm?! Heç bir vaxt! Allaha and olsun ki, mən səni özümdən də çox istəyirəm. Həmişə sənin barədə düşünürəm, ələxüsus, məqalən jurnalda çap olunanndan sonra...

Məqalənin altında adını və familiyanı yazmaqda böyük səhvə yol verməsən. Allah xatirinə ürəyini sıxma" [4, s.23].

Bir neçə gün keçəndən sonra Yusif Vəzirin ünvanına Aşqabaddan da bir məktub gəldi. Məktubün müəllifi bir tərəfdən nələyiq söyüşlər yağdıraraq onu təhqir edir, o biri tərəfdən isə yazısının dərc edildiyi "Molla Nəsrəddin" jurnalı vasitəsilə müsəlmanlardan üzr istəməsinə tələb edirdi. Əgər Yusif Vəzir üzr istəməsə, onun öldürülməsinə bildirdi... Məktublara ara vermirdi. Yusif Vəzirə Aşqabaddan bir neçə dəfə dalbada gələn məktublarda onu dinsic, məzhəbsiz, Allahsız hesab edir və yənə də hədə-qorxu gəlirdilər. Günü-gündən artan təzyiqlər gənc Yusif Vəzirə artıq təngə gətirmişdi. O, öldürülməsinə çox, məktəbdən qovulacağından ehtiyat edirdi. Yusif düşüncəli və vəziyyətdən çıxmaq üçün Haşım bəy Vəzirova müraciət elədi. Onun məsləhəti ilə Haşım bəyin redaktoru olduğu "Təzə həyat" qəzetində [5] "İzahat" adlı yazı ilə çıxış edərək "Molla Nəsrəddin"-də dərc olunan məqalənin nə üçün qələmə alındığını, məqsədinin isə pirləri və ocaqları tənqid etmək deyil, yalnız və yalnız kimsəni hiyləgər hərəkətlərini ifşa etməkdən ibarət olduğunu bildirdi. Bu izahatdan sonra qaragürhçülər Yusif Vəzirə əl çəkdilər.

... Yusif Vəzir həmin vaxtdan bədii yaradıcılıqla məşğul olmağa başladı, 1907-ci ilin sonlarında "Şahqulunun xeyir işi" adlı ilk hekayəsini yazdı. Bu əsərin yazılması iki böyük yazıcının adıyla bağlı idi. Müəllif etiraf edir ki, bu əsərin Cəlil Məmmədquluzadənin "Qurbanlı bəy" hekayəsinin təsiri ilə yazmış və oxuyub fikrini bildirmək üçün alyazmasını Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevə təqdim etmişdi. Böyük ədib hekayəni oxuyub-bayənmiş və bəzi düzəlişlər edəndən sonra demişdi ki, bu günlərdə Tiflisə gedəcək, hekayəni apararsın, "Molla Nəsrəddin" jurnalında çap eləsinlər. Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev hekayəni Tiflisdə "Molla Nəsrəddin"-in redaksiyasına verir. Lakin günlər, aylar keçir, amma bundan bir xəbər-ətər çıxmır ki, çıxmır. Yusif Vəzir hekayəsinin taleyi ilə maraqlanır, "Molla Nəsrəddin"-ə bir neçə dəfə məktub yazır, lakin yənə də cavab ala bilmir. Tədqiqatçı-alim, filologiya elmləri doktoru Kamran Məmmədov yazır: "Ola bilər ki, "Təzə həyat" qəzetində izahat yazan Yusifin hərəkəti Cəlil Məmmədquluzadənin xoşuna gəlməmişdir" [1, s.47].

Həmin vaxtdan Yusif Vəzir "Molla Nəsrəddin"-lə əlaqəsini tamamilə kəsə də, ondan müəyyən dərəcədə incisə də, əvvəlki kimi məcmuəni yənə də müntəzəm oxuyur, ondan gen-bol bəhrələnirdi. Hətta jurnalda verilən elanlara və çağırışlara da biganə qalmır, onun səsinə səs verirdi. 1911-ci ildə "Molla Nəsrəddin" Azərbaycan xalqına müraciət edərək belə bir elan vermişdi: "Böyük satirik şairimiz Mirzə Ələkbər Sabir ağır xəstəliyə tutulmuşdur. Maddi çəhətdən köməyə ehtiyacı var" [7, s.7]. Bu müraciətlə əlaqədar olaraq Yusif Vəzir oxuduğu Kiyev universitetinin azərbaycanlı tələbələrindən 10 manat ianə toplaşmış və "Molla Nəsrəddin"-in redaksiyasına göndərmişdi [6, s.161].

"Molla Nəsrəddin" jurnalının 1908-ci il tarixli 3-cü nömrəsinin üz qabığında İrənin Nəcəf şəhərinin müctəhidlərinin və həmin ilin 3 fevral tarixli 5-ci nömrəsində isə Bakıdakı Hacı Cavad məscidində molla Məhəmmədəminin sağ əlində Quran, sol əlinin iki barmağı ilə "Molla Nəsrəddin"-in ucundan tutmuş karikaturalarının verilməsi ruhaniləri və ümumiyyətlə, əhalinin dindar təbəqəsini bərk hiddətləndirmişdi. Onlar məcmuəni lənətləyir, xalqı itinqamə çağırırdılar. Sonra bəkililər 30000 adamın imzası ilə Qafqaz canişininin teleqraf vuraraq dini təhqir edən Cəlil Məmmədquluzadəni cəzalandırmağı və jurnalı bağlamağı tələb edirdilər. Lakin mütərəqqi ziyalılar "Molla Nəsrəddin"-i müdafiyyə qalxdılar və dindarların bu qəti tələblərini qarşısayın aldılar. Bakı Reali Məktəbinin bir qrup tələbəsi, o cümlədən, Yusif Vəzirov, Mirhəsən Vəzirov, Qəzənfor Məsəbəyov, Mirasəddulla Mirqasımov başda olmaqla 22 nəfər tələbə "Molla Nəsrəddin" jurnalının çapını əleyhinə olanlara layiqli cavab verdilər. "Baku" qəzetində dərc olunan cavab məktubunda deyilirdi: "Molla"-nın əhəmiyyətini gözdən salmaq bütün Yer kürəsində yaşayan müsəlmanlar üçün insafsızlıqdır. "Molla"-nın fəaliyyətinin təbii nəticəsi bu oldu ki, "ağalar", "varlılar hakimiyyəti" zərərli molla"-nın nəşrinə necə olursa-olsun dayandırmağı öz qarşılıqlarına bir məqsəd kimi qoyurlar. Bu yeganə jurnalı həmişəlik məhv etmək istəyirlər. Budur, son günlərdə Bakıda belə bir şayiə davam edir ki, guya, başbəlali "Molla" haqqında olan fitnəkarlıq davam edir.

Onu bağlamaq istəyirlər.

... Bu şeyləri nəzərə alaraq "Molla"nın işığını söndürmək istəyən düşmənlərə qarşı öz nifrətini bildirməklə, "Molla" ilə həmrəy olduğumuzu bildirir və müsəlman demokratiyasına namusla xidmət edən "Molla Nəsrəddin" jurnalına uzun ömür arzulayıraq" [9].

Yusif Vəzir Saratov şəhərində yaşayarkən (1916-1917) Azərbaycan xalqının mənəvi və maddi ehtiyaclarına, digər həlli vacib olan məsələlərə aid məqalələr yazır və Bakıda çıxan mətbuat orqanlarında dərc etdirirdi. Ədəbin "Bizə ciddi mətbuat çoxdan lazım idi" məqaləsi milli mətbuatımızın vəziyyəti haqqında o dövrdə yazılmış ən yaxşı əsərlərdən biridir. Bu məqaləsində Yusif Vəzir mətbuat tariximizin, xüsusilə, 1905-1916-cı illərdəki ümumi vəziyyətini səciyyələndirir, Azərbaycan dövrü mətbuatının qarşısında duran vəzifələrdən qısa şəkildə danışır, "Molla Nəsrəddin" barədə isə həm ayrıca, həm də məhəbbətlə söz açır: "Əsrlərcə məzhəkə ilə təbiiyə tapan millətimiz aşkardır ki, "Molla Nəsrəddin" jurnalının zühdünə arıqlığına sevindi. "Molla Nəsrəddin" də əvvəl illər, doğrudan, gözəl və cazibəli idi, məsləki sabit və salamat, yazıları kamil və şirin, dili asan və xalqa yavıq. Ozu də mahir rəssamlar qələmindən çıxmış şəkillərlə müzəyyən idi. Həqiqətdə, "Molla Nəsrəddin" jurnalı illər bizi fəxr edə bilirdik.

Ciddi qəzet və jurnallarımız çətin dilləri, duzsuz yazıları və məsləksizliyi ilə oxucuları zara gətirdiyi zaman "Molla Nəsrəddin" şöhrət tapıb, vətənimizin hər bir güşəsində oxunurdu. Tüccar, əsnaf, ayan, aşraf, avam, xas – hər bir sinifdə rəğbət qazanırdı. Kəmsavad baqqallarımlar, çorəçilərimiz höccəlalaya-höccəlalaya oxuyur, "Molla Nəsrəddin"dən ləzzət apardıqları kimi, studentlərimiz, doktorlarımız, laqəyd bəy və hökumət məmurluğunda olanlarımız ondan həzz alırdılar. Çox aیلərdə arvadlar toplanıb, balaca uşaqlara oxutdurub, qulaq asarıdılar" [3, s.179-180].

Məqalənin sonunda Yusif Vəzir qəzet və jurnal redaktorlarını qeyri-ciddi hadisələrə az əludə olmağa, böyük məsələlərdən yapışmağa, xalqın ayılmasına, mədəniləşməsinə kömək edən əhəmiyyətli yazılar çap etməyə çağırır, xalqın istək və arzularını, müsbət cəhətlərini, gözəl ənənələrini əks etdirən "Molla Nəsrəddin" kimi təzə mətbuat orqanlarının yaradılmasını vacib sayırdı. Qeyd edirdi ki, Azərbaycanda nəşr olunan qəzet və jurnallar arasında "Molla Nəsrəddin" qədər nüfuzlu olmamışdır. Bunun bir çox səbəbləri vardı. Ən əsası isə "Molla Nəsrəddin" geniş kütlənin anlayacağı bir dildə yazırdı...

1926-cı ilin aprel ayında Fransadan həmişəlik vətənə dönmək istəyən Yusif Vəzir Çəmənzəminli artıq şöhrəti Azərbaycanın sərhədlərindən çox-çox uzaqlara yayılmış Cəlil Məmmədquluzadə ilə şəxson tanışı olmağı qərara aldı və tezliklə böyük ədiblə görüşüb, tanış oldu. Yusif Vəzir 1934-cü ildə "Ədəbi dövrün başçısı" adlı məqaləsində yazırdı: "1926-cı ilə qədər Mirza Cəlili bizzat tanımadım. Mən onu qaibənə tanıyan kimi onun da məni artıq bir ədəbi sima kimi tanıdığını bilirdim. Hələ inqilabdən əvvəl "Cənnətin qəbzi"ni oxuyub, tədqiqkar mülahizələr yürütdüyünü eşitməşdim. 1926-cı ildə telefon edib, onu ziyarət edəəcəyimi bildirdim. Evdə görüşməkdən çəkinərək "Bakı İşçi Nəşriyyatı" idarəsinə gələcəyini və orda görüşəcəyini vəd etdi. O biri gün ortaboylu, iri biğli, nənən çörpür burununun üzəri tükülü, iri əsəli bir adam masama yanaşdı. Qalxıb, çoxdan həsrətində olduğum Mirza Cəlilin əlini sıxdım. Gülə-gülə:

- Yazılarınızdan sizi çox yaşlı zənn edirdim, cavanmışsınız, – dedi.

İş əsnasında gəlişi ətraflı görüşümizə mane oldu. Məni evinə çağırırdı. Bir aşıqam getdim, oturduq, aşıqamı Mirza Cəlillə yaxından tanış oldum. Böyük ədəbi dövr yaradan, ictimai həyatımızda inqilablar törədən, 25 il populyar məcmuəyə rəhbərlik edən bu böyük sima mənə sıxıntılı göründü.

Sonralar küçədə tez-tez ona rast gəlirdim. Mehriban görüşər, halımı xəbər alardı. Artıq xəstə idi, yavaş addımlarla yürürdü.

Bu gün o, aramızda yoxdur. Lakin əsərləri yaşayır. Onları təkrar-təkrar oxuyuram. Həm mövzu və tipləri, lətifələri bu əsərlərin böyük bir qələmə mənsub olduqlarını aydınlaşdırmağa imkan verir.

Molla böyükdür və orijinaldır" [2].

Nəticə / Conclusion

Yusif Vəzir Çəmənzəminli Cəlil Məmmədquluzadəni "Ədəbi dövrün başçısı" və "Molla Nəsrəddin" jurnalını "ən şöhrətli, ən nüfuzlu mətbuat orqanı" adlandırdı. "Molla böyükdür və orijinaldır" – deyəndə isə "Molla Nəsrəddin" jurnalını nəzərdə tuturdu...

Ədəbiyyat / References

1. Kamran Məmmədov. "Yusif Vəzir Çəmənzəminli". Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1987.
2. Y.V.Çəmənzəminli. "Ədəbi dövrün başçısı" məqaləsi. "Ədəbiyyat" qəzeti, 30 yanvar 1934-cü il, №-3.
3. Y.V.Çəmənzəminli. Bir cavanın dəftəri. Əsərləri, 3 cildə, III cild. Bakı, "Elm", 1977.
4. Orxan Vəzirov. Atam Yusif Vəzir Çəmənzəminli haqqında. Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1977.
5. Yusif Vəzirov. "İzahat" məqaləsi. "Təzə həyat" qəzeti, 5 noyabr 1907-ci il, №-304.
6. "Molla Nəsrəddin". Xəstə şairimiz üçün inanılmaz gəndərən möhtərəm aşıqamın adları və ianələrin qədəri. Bakı, "Çinar-Çap", 2008.
7. "Molla Nəsrəddin" jurnalı. Oxucularımız. 1 may 1911-ci il, №-16, səhifə 7.
8. "Molla Nəsrəddin". Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1996.
9. "Bakı" qəzeti, 27 fevral 1908-ci il, №-11.

Джалил Мамедкулидзе и Юсиф Везир Чөмөнзөминли

Васиф Гулиев

Национальный музей азербайджанской литературы имени Низами Гянджеви НАНА.

Азербайджан.

E-mail: vasif5000@mail.ru

Резюме. После того, как великий писатель Джалил Мамедкулидзе учредил журнал "Молла Насреддин", вокруг этого издания собралось немало интеллигентов. Некоторые представители интеллигенции, занимавшие в литературно-художественной среде того времени своеобразное место, схожие по духу и общественной позиции с молланасредниовцами и шагавише с ними в одном ряду, приветствовали издание этого журнала. Выступая в периодической печати, они высказывали положительное мнение о журнале, его редакторе Джалиле Мамедкулидзе и его произведениях. В печатании журнала "Молла Насреддин" и создании одноименной литературной школы немалую роль сыграли шушинские друзья и коллеги писателя – Наджаф бек Везиров, Фиридун бек Кечарли, Абдуррагим бек Ахвердиев, Узеир бек Гаджибеков и другие. Одним из них был видный писатель и общественный деятель Юсиф Везир Чөмөнзөминли. Он называл Джалила Мамедкулидзе "главой литературной эпохи", а журнал "Молла Насреддин" "самым славным, самым авторитетным печатным органом". В статье отражены высказывания Юсифа Везира Чөмөнзөминли о знакомстве и литературных связях с великим писателем, а также его публикации в журнале "Молла Насреддин".

Ключевые слова: Джалил Мамедкулидзе, Юсиф Везир Чөмөнзөминли, журнал "Молла Насреддин", угрожающие письма, авторитетный орган печати